

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΤΡΙΤΗ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2024
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

- A1. α.** 1. Λάθος, 2. Σωστό, 3. Λάθος.
β. 1. τῆς ἐπιστήμης, 2. ἐπιστῆμαι

B1. Στη δεύτερη παράγραφο ο Αριστοτέλης δομεί έναν νέο επαγωγικό συλλογισμό, που το συμπέρασμά του αποτελεί επίσης μία παρότρυνση προς τη φιλοσοφία. Αρχικά αναφέρεται σε διαφορετικά πεδία γνώσεων / επιστήμες με διαφορετική στόχευση το καθένα. Αν όμως ο άνθρωπος θέλει να συγκλίνουν όλα στην επίτευξη ενός κεντρικού στόχου, οφείλει να υποτάξει όλες τις επιμέρους γνώσεις σε μία κεντρική καθοδήγηση. Αυτή την ασκεί η φιλοσοφία πάνω στις επιμέρους επιστήμες. Σύμφωνα με τον Μπετσάκο, ο Αριστοτέλης αναγνωρίζει ότι οι επιστήμες, που ερευνούν τα ποικίλα πεδία του πραγματικού, δομούνται με μία τελολογική προοπτική. Μελετούν πώς τα επιμέρους στοιχεία υπηρετούν την πραγμάτωση του τέλους, από το οποίο αυτά αντλούν τον τρόπο ύπαρξής τους. Οι Επιστήμες - γνώσεις αναφερόμενες σε διακριτά πεδία του επιστητού στοχεύουν στην εξυπηρέτηση του τέλους, του σκοπού δηλαδή, που ορίζει την ύπαρξή τους. Η μεταξύ τους σχέση είναι αλληλοεξαρτώμενη: άλλες επιστήμες-γνώσεις αξιοποιούν προηγούμενες από αυτές, άλλες υποτάσσονται στις επιταγές άλλων, άλλες καθοδηγούν.

Υπάρχει, όμως, μία επιστήμη που μόνη ή τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα καὶ ἢ τῷ λόγῳ χρωμένη καὶ ἢ τὸ ὄλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, δηλαδή που μόνο αυτή κρίνει, χρησιμοποιεί τον λόγο και θεωρεί το αγαθό στο σύνολο του, μπορεί να αξιοποιεί όλες τις άλλες επιστήμες και να τις κυβερνά σύμφωνα με τη φύση. Αυτή είναι η φιλοσοφία.

Η υπεροχή, συνεπώς, της φιλοσοφίας έναντι των άλλων επιστημών οφείλεται σε τρεις λόγους:

- α)** ή τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα : **κατέχει την ορθή κρίση.**
Με τον όρο ορθή κρίση ο Αριστοτέλης αναφέρεται στην ευβουλία, στην ορθή νοητική επεξεργασία των δεδομένων, που θα οδηγήσει τον άνθρωπο στην ορθή απόφαση και στάση. Απαραίτητο στοιχείο για αυτή τη διαδικασία είναι ο λογισμός, η κατεξοχήν ιδιότητα του φρόνιμου ανθρώπου.
- β)** ή τῷ λόγῳ χρωμένη : **χρησιμοποιεί τον λόγο.** Με τον όρο λόγος εννοούμε τη λογική σκέψη και όχι απλά την ομιλία. Ο λόγος καθιστά τον άνθρωπο ικανό να πορευτεί προς την αλήθεια και να φτάσει στην ευδαιμονία.

Εφόσον το έργο είναι μία προτροπή προς τον Θεμίσωνα, ο λόγος συνδέεται με την πράξη. Η παρότρυνση του Αριστοτέλη στον βασιλιά αποτελεί παρότρυνση όχι μόνο προς τη θεωρητική φιλοσοφία αλλά προς την πολιτική και πρακτική. Ο λόγος θα βοηθήσει τον άνθρωπο να διακρίνει το καλό από το κακό και να εξασφαλίσει έτσι την ατομική και συλλογική ευδαιμονία.

- γ)** ή τὸ ὅλον ἀγαθὸν θεωροῦσα: **αντικρίζει ολόκληρο το αγαθό.**
Η φιλοσοφία έχει τη δυνατότητα και το προνόμιο να θεωρεί το όλον αγαθό, τον σκοπό μιας σειράς ανθρώπινων πράξεων, το τέλος, όπως το ορίζει ο Αριστοτέλης. Κυριολεκτικό και ολικό αγαθό είναι εκείνο που δεν αποτελεί μέσο για την επίτευξη ενός επόμενου σκοπού, αλλά είναι ο απώτατος σκοπός και η τελική κατάληξη του ανθρώπινου βίου. Κατά τον Αριστοτέλη, το κατεξοχήν αγαθό είναι η ευδαιμονία. Τα περισσότερα αγαθά αποτελούν μέσα, για να οδηγηθούμε σε άλλα, μέχρι να φτάσουμε στο απώτερο τέλος και αγαθό του ανθρώπινου βίου, την ευδαιμονία. Ο φιλόσοφος περιγράφει τη διαδικασία και τα μέσα που ακολουθεί η φιλοσοφία, για να οδηγηθεί ο άνθρωπος στην τελείωσή του, την ευβουλία και τη φρόνηση.

B2. Τόσο στην πρώτη παράγραφο του κειμένου αναφοράς, όσο και στο δοθέν παράλληλο κείμενο προβάλλεται η προσφορά της φιλοσοφίας στον άνθρωπο.

Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί το παράδειγμα οἶον τὸ σῶμα καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα, για να εξηγήσει αυτά που έχουν σχέση με τον ανθρώπινο βίο. Αυτά είναι αρχικά το σώμα και τα ὄργανα που το αποτελούν και το ελέγχουν. Ὅσοι δεν χρησιμοποιούν ορθά το σώμα και τα ὄργανα που εξυπηρετούν τις λειτουργίες του και αξιοποιούν τις δυνατότητές του, καταλήγουν στο αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που είναι προορισμένο για τον άνθρωπο . Η μη ορθή χρήση των μέσων που έχει στη διάθεσή του ο άνθρωπος τον απομακρύνει από τον απώτερο στόχο του βίου του. Εδώ ο Αριστοτέλης επανέρχεται στην έννοια του τέλους, του απώτερου σκοπού, που δεν είναι άλλος από την ευδαιμονία. Για να αντιμετωπιστεί η επικινδυνότητα της εσφαλμένης χρήσης των φυσικών καταβολών, είναι αναγκαίο να στραφεί ο άνθρωπος στην επιστήμη που θα του επιτρέψει να τις κατευθύνει προς το αγαθό. Η επιστήμη αυτή δεν είναι άλλη από τη φιλοσοφία. Ο Αριστοτέλης με τη χρήση τριών απαραίτητων διατυπώνει σε ανιούσα κλιμάκωση την πορεία του ανθρώπου από την έμφυτη επιθυμία για γνώση ως την κατάκτηση και τη χρηστική της αξιοποίηση. Ο άνθρωπος αρχικά επιθυμεί και επιζητά τη γνώση (**ὀρέγεσθαι**). Κατόπιν αξιοποιώντας το λόγο οδηγείται στην κατάκτηση της γνώσης (**κτᾶσθαι**), που αποτελεί και το δεύτερο στάδιο της πορείας του. Το τέλος αυτής της πορείας ορίζεται από τη χρησιμοποίηση της γνώσης με τον πρέποντα τρόπο (**χρῆσθαι**). Ο στόχος της φιλοσοφίας είναι να καταστήσει τον άνθρωπο ικανό να διαχειριστεί με σωστό τρόπο το σώμα και ὅ,τι σχετίζεται με αυτό: τα ὄργανα του σώματος και τις δραστηριότητές του. Η φιλοσοφία είναι λοιπόν χρήσιμη για τον άνθρωπο, διότι του παρέχει γνώση ολοκληρωμένη και σταθερή (επιστήμη), για να εξυπηρετήσει τον σκοπό της ύπαρξής του, την ευδαιμονία. Ο Αριστοτέλης στο συμπέρασμα του συλλογισμού του καταλήγει πως η φιλοσοφία θεωρείται απαραίτητη (**Φιλοσοφητέον**), αν θέλουμε να ζούμε με ορθό τρόπο στη δημόσια ζωή (**ὀρθῶς πολιτεύεσθαι**) και με επωφελή στην ιδιωτική (**τὸν ἑαυτῶν βίον διάξειν ὠφελίμως**). Η

δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου **ἡμῖν** φανερώνει ότι ο δεοντολογικός λόγος του Αριστοτέλη απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους διαχρονικά. Ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι η θεωρητική γνώση, η φρόνηση ως διανοητική και ηθική αρετή που προκύπτει από τον φιλοσοφικό τρόπο σκέψης κατευθύνει την πολιτική πράξη και τον ιδιωτικό βίο του ανθρώπου. Η φράση **ἑαυτῶν βίον** αναφέρεται στον ιδιωτικό, πρακτικό βίο του πολίτη, στον οποίο στόχος είναι να επιτευχθεί το ατομικό όφελος, το οποίο όμως στη συνείδηση του αρχαίου Έλληνα πολίτη ταυτίζεται, είναι μέρος και εξαρτάται από την ευδαιμονία της πόλης.

Στο απόσπασμα από την Εισαγωγή στη Φιλοσοφία του Χ. Θεοδωρίδη, η φιλοσοφία παρουσιάζεται να διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη ζωή του ανθρώπου. Συγκεκριμένα, ξεπηδά από την ίδια την ανθρώπινη φύση και ικανοποιεί την έμφυτη ανάγκη του ανθρώπου να κατανοήσει τον κόσμο. Η γνώση αυτή που εξασφαλίζει η φιλοσοφία στον άνθρωπο, θα τον οδηγήσει στο να αντιληφθεί τα γνωρίσματα και τις ιδιότητες όλων όσα τον περιβάλλουν. Με τον τρόπο αυτό, θα έχει τη δυνατότητα να εξασφαλίσει την τάξη που του είναι αναγκαία, προκειμένου να οικοδομήσει σε γερά θεμέλια τον βίο του.

Καταλήγοντας, διαπιστώνουμε ότι και στα δύο αποσπάσματα προβάλλεται η αναγκαιότητα της φιλοσοφίας. Όπως προκύπτει από την πρώτη παράγραφο του κειμένου αναφοράς, η φιλοσοφία βοηθά τον άνθρωπο να ελέγξει και να κατευθύνει το σώμα του και τις δραστηριότητές του, ώστε να διάγει τον πολιτικό βίο ορθώς και τον ιδιωτικό επωφελώς. Στο παράλληλο κείμενο προβάλλεται η ουσιαστική συμβολή της φιλοσοφίας στην κατανόηση του κόσμου και στην απόκτηση και χρήση της σοφίας, η οποία είναι απαραίτητη, ώστε να οικοδομήσουμε πάνω σε σταθερές αξίες τον βίο μας.

B3. 1. Λάθος, 2. Σωστό, 3. Λάθος, 4. Σωστό, 5. Λάθος.

B4. κοινόχρηστα - **χρήσθαι** ,
όρεξη - **ὀρέγεσθαι** ,
απόκτημα - **κτᾶσθαι** ,
διαθήκη - **θησόμεθα** ,
άξιος - **διάξειν** .

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Ποτέ δε θα μπορούσα να διανοηθώ, άνδρες δικαστές, ότι ο Αισχίνης θα τολμούσε να κινήσει εναντίον μου μια τόσο αισχρή δίκη· νομίζω μάλιστα ότι δε θα μπορούσε εύκολα να διανοηθεί άλλη πιο συκοφαντική από αυτή. Αυτός, άνδρες δικαστές, επειδή χρωστούσε χρήματα με τόκο τρεις δραχμές στον Σωσίνομο τον τραπεζίτη και στον Αριστογείτονα, αφού ήρθε σε εμένα, με παρακαλούσε να μην τον αφήσω να χάσει την περιουσία του εξαιτίας των τόκων. «Ετοιμάζω», είπε, «εργαστήριο αρωματοποιίας· χρειάζομαι αρχικό κεφάλαιο και θα σου φέρνω τόκο εννέα οβολούς για κάθε μνα».

Γ2. Ο ομιλητής ανταποκρίθηκε θετικά στο αίτημα του Αισχίνη να του χορηγήσει δάνειο. Νόμιζε ότι αυτός, που είχε διατελέσει μαθητής του Σωκράτη (Σωκράτους γεγονότα μαθητήν) και έλεγε πολλά και ηχηρά περί δικαιοσύνης και αρετής, (περί δικαιοσύνης και άρετης πολλούς και σεμνούς λέγοντα λόγους), ποτέ δεν θα επιχειρούσε ούτε θα αποτολμούσε αυτά που επιχειρούν να κάνουν οι πιο φαύλοι και οι πιο άδικοι άνθρωποι (ούκ αν ποτε επιχειρήσαι οὐδὲ τολμήσαι ἄπερ οἱ πονηρότατοι καὶ ἀδικώτατοι ἄνθρωποι ἐπιχειροῦσι πράττειν). Ουσιαστικά, ο ομιλητής θεωρώντας τον μαθητή αντάξιο του δασκάλου του, του Σωκράτη, εξαπατήθηκε από τα βαρύγδουπα λόγια του Αισχίνη, ο οποίος, όμως, δεν εξόφλησε το δάνειο που έλαβε.

Γ3. ὤηθην : οἰηθῆναι
τολμήσαι : τολμῶεν
αἰσχρὰν : αἰσχίονα και αἰσχίω
ῥαδίως : ῥᾶστα
ἐξευρεῖν : ἔξευρε
περιιδεῖν : περιόψεσθε
τῶν ὄντων : τοῖς οὖσιν
οἴσω : ἐνήνοχε
μνᾶς : μναῖ
τοιαῦτα : τοιούτων

Γ4. α. αὐτὸν : υποκείμενο του δυνητικού ειδικού απαρεμφάτου οὐκ ἂν ἐξευρεῖν (ετεροπροσωπία)

μὴ περιδεῖν : τελικό απαρέμφατο αντικείμενο του ρήματος ἔδειτο

ἐκπεσόντα : κατηγορηματική μετοχή από το μὴ περιδεῖν, αναφερόμενη στο αὐτὸν , στο οποίο λειτουργεί ως κατηγορηματικός προσδιορισμός

ὑπ' αὐτοῦ : εμπρόθετος προσδιορισμός του ποιητικού αἰτίου από το πεισθεῖς

μαθητὴν : κατηγορούμενο στο τοῦτον μέσω του συνδετικού ρηματικού τύπου γεγονότα

σεμνοὺς : επιθετικός προσδιορισμός στο λόγους ως ομοιόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός

β. «προσελθών»: Χρονική μετοχή ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα ἔδειτο, συνημμένη στο υποκείμενο Οὗτος του ρήματος ἔδειτο. αντίστοιχη δευτερεύουσα πρόταση : ἔπει προσήλθε